

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХЕРСОНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ ЕКОНОМІКИ І МЕНЕДЖМЕНТУ

**НАУКОВИЙ ВІСНИК
ХЕРСОНСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО
УНІВЕРСИТЕТУ**

Серія:
ЕКОНОМІЧНІ НАУКИ
Випуск 29
Частина 1

Херсон
2018

Маказан Є.В. ВПЛИВ РОЗВИТКУ ЛЮДСЬКОГО КАПІТАЛУ НА РОЗВИТОК КРАЇНИ ТА ПІДПРИЄМСТВ.....	167
Мельник К.М., Пташник С.А. КОНКУРЕНТНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ЯК ОСНОВА ФОРМУВАННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ	170
Миронова О.О. ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИМИ ПІДПРИЄМСТВАМИ В МЕЖАХ ПРОЦЕСНОГО ПІДХОДУ.....	173
Мороз Л.А., Косар Н.С., Кузьо Н.Є. ІНТЕРНЕТ-РЕКЛАМА В УКРАЇНІ: ОСОБЛИВОСТІ, ВИКЛИКИ, ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ.....	176
Мусієнко В.О., Іванова В.Б. ЕФЕКТИВНЕ УПРАВЛІННЯ ЛЮДСЬКИМ КАПІТАЛОМ – ОСНОВОПОЛОЖНИЙ ФАКТОР ЕФЕКТИВНОСТІ МЕНЕДЖМЕНТУ В УМОВАХ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.....	181
Євтушенко Г.В., Колосовська О.Д., Оніщенко В.С. ІНВЕСТИВАННЯ В МАРКЕТИНГОВУ ДІЯЛЬНІСТЬ ПІДПРИЄМСТВА ЯК ОБ'ЄКТ ФІНАНСОВОГО АНАЛІЗУ.....	185
Павликівська О.І. ПРОБЛЕМИ ІНТЕГРАЦІЇ СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ В СИСТЕМУ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ.....	191
Перевозова І.В., Морозова О.С. ЕКОНОМІЧНА ЕКСПЕРТИЗА ЯК ІНСТРУМЕНТАРІЙ КОМПЛЕКСНОЇ СИСТЕМИ КОНТРОЛІНГУ НА ПІДПРИЄМСТВІ	198
Прохоренко О.В., Брінь П.В. ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ СТРУКТУРНИХ ПОКАЗНИКІВ ОЦІНКИ БІЗНЕС-ПРОЦЕСІВ НА ПІДПРИЄМСТВІ	202

УДК 658.65.018

Мельник К.М.*кандидат економічних наук,
доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування
Уманського національного університету садівництва***Пташник С.А.***викладач кафедри фінансів, банківської справи та страхування
Уманського національного університету садівництва*

КОНКУРЕНТНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ЯК ОСНОВА ФОРМУВАННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

Одним із перспективних напрямів у дослідженні нового характеру конкурентних відносин є конкурентний потенціал. Поняття конкурентного потенціалу поки ще не має загальноприйнятого трактування, а неоднозначні позиції щодо його змістовного навантаження приводять до недооцінки ролі конкурентного потенціалу в розвитку економіки. У статті розглянуто сутність конкурентного потенціалу підприємств. Проведено дослідження оцінки конкурентного потенціалу сільськогосподарських підприємств районів Черкаської області, що дає змогу проаналізувати зони з високим, середнім та низьким потенціалом.

Ключові слова: конкуренція, потенціал, оцінка, сільськогосподарські підприємства.

Мельник К.М., Пташник С.А. КОНКУРЕНТНЫЙ ПОТЕНЦИАЛ КАК ОСНОВА ФОРМИРОВАНИЯ КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТИ СЕЛЬСКОХОЗЯЙСТВЕННЫХ ПРЕДПРИЯТИЙ

Одним из перспективных направлений в исследовании нового характера конкурентных отношений является конкурентный потенциал. Понятие конкурентного потенциала пока еще не имеет общепринятой трактовки, а неоднозначные позиции в отношении его содержательной нагрузки приводят к недооценке роли конкурентного потенциала в развитии экономики. В статье рассмотрена сущность конкурентного потенциала предприятий районов Черкасской области, что позволяет проанализировать зоны с высоким, средним и низким потенциалом.

Ключевые слова: конкуренция, потенциал, оценка, сельскохозяйственные предприятия.

Melnyk K.M., Ptashnyk S.A. COMPETITIVE POTENTIAL AS A BASIS OF FORMATION COMPETITIVENESS OF AGRICULTURAL ENTERPRISES

One of the promising directions in the study of the nature of the new competitive relationship is competitive potential. The notion of competitive potential has not yet been accepted interpretation and ambiguous position with regard to its content load leads to underestimation of the role of competitive potential in economic development. The article deals with the essence of the competitive potential of enterprises. The study of the assessment of the competitive potential of agricultural enterprises in the Cherkassy region is carried out, and it is possible to analyze the zones with high, medium and low potential.

Keywords: competition, potential, evaluation, agricultural enterprises.

Постановка проблеми. Останнім часом для оцінки потенційних можливостей суб'єктів господарювання застосовують поняття «потенціал підприємства», під яким розуміють «сукупність ресурсів та виробничих можливостей підприємства, які можуть бути використані для досягнення його цілей» [4, с. 177]. Загалом потенціал підприємства є складною системою, в якій можна виділити певний перелік складників. Так, науковці виділяють такі структурні елементи потенціалу, як виробничий, фінансовий, кадровий, управлінський, маркетинговий, інноваційний тощо. Цей перелік можна доповнити і конкурентним потенціалом. Саме цей складник має характеризувати потенційні можливості суб'єкта господарювання жити в умовах жорсткої конкурентної боротьби.

Враховуючи загострення конкурентної боротьби як на зовнішньому, так і на внутрішньому ринку, дослідження конкурентного потенціалу підприємств є сьогодні дуже актуальним.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. У сучасній економічній літературі приділяється значна увага питанням сутності конкурентного потенціалу та його формування, які розглядаються науковцями, виходячи з різних аспектів дослідження. Ці проблемні питання розглядали такі дослідники, як Л.В. Балабанова [1], В.Г. Вікова [2], Т.О. Загірна [3], Т.Ф. Косянчук [4], В.О. Кунцевич [5], В.В. Лук'янова [4], Н.І. Майорова [4], О.І. Олексюк [10], І.М. Репіна [10], Г.В. Скиба [8], А. Шаповалів [2], В.В. Швид [4], О.С. Федонін [11] та інші.

Метою статті є оцінка конкурентного потенціалу сільськогосподарських підприємств та рівня його впливу на формування конкурентоспроможності загалом.

Виклад основних результатів дослідження. Діяльність підприємства в умовах конкурентного середовища потребує аналізу конкурентного потенціалу такого підприємства. Конкурентний потенціал є відносно новою і перспективною економічною категорією, та все ж єдиного тлумачення поняття в сучасній літературі немає. Але теоретична основа для потенціалу щодо суміжних понять («економічний потенціал», «ринковий потенціал», «виробничий потенціал», «маркетинговий потенціал», «стратегічний потенціал» та ін.) закладена давно, й актуальність цього питання має тенденцію до зростання.

Тенденції сучасної ринкової економіки вимагають від сільськогосподарських товаровиробників не просто виробити найбільше продукції відповідної якості, а й зробити цей процес ефективним. Отже, від того, наскільки високою є ефективність функціонування підприємства, значною мірою залежить і міцність цього підприємства на ринку, тобто його конкурентоспроможність, що проявляється у його конкурентній позиції.

Необхідно зазначити, що важливим завданням забезпечення конкурентоспроможності є виявлення, систематизація та аналіз усіх елементів, які входять до складу конкурентного потенціалу.

До складу конкурентного потенціалу входять наявні природні, матеріальні, трудові, фінансові і нематеріальні ресурси та можливості підприємств, що дають їм змогу одержувати конкурентні переваги порівняно з іншими учасниками ринку.

Щоб успішно діяти на ринку, підприємствам мало володіти матеріально-фінансовими ресурсами. На перший план виходять внутрішні можливості підприємства. Вони обертають свої погляди не на вивчення конкурентів, посередників, постачальників або навколишнє середовище, а на самих себе, свої внутрішні можливості, які унікальні і властиві тільки цьому підприємству, що і визначає наявність конкурентної переваги.

Кожне підприємство володіє певним потенціалом і намагається найефективніше його реалізувати. Враховуючи реалії сучасного ринку, зокрема жорстку конкуренцію, для досягнення поставлених цілей необхідна чітка стратегія управління конкурентоспроможністю підприємства. З метою забезпечення процесу управління конкурентним потенціалом підприємств слід дотримуватися таких умов: підсистема повинна мати чітко поставлену мету; керуюча і керована системи взаємопов'язані причинно-наслідковими залежностями; вся інформація про стан об'єкта управління, результати його діяльності, збурення навколишнього середовища має своєчасно оброблятися і передаватися з висновками і подальшими діями до виконання.

Слід зазначити, що економічна ефективність діяльності підприємства є статичною характеристикою досягнення ним певних результатів за умов несення визначених умовами здійснення основної діяльності витрат. При цьому економічна наука дає змогу характеризувати рівень економічної ефективності діяльності підприємства за допомогою абсолютних, відносних, часових та порівняльних показників. Конкурентоспроможність продукції та конкурентоспроможність підприємства є динамічною характеристикою економічного потенціалу підприємства як сукупності можливостей виробництва та збуту продукції з необхідними для досягнення певних економічних результатів властивостями та за визначених витрат, що має забезпечувати успіх продукції на ринку. Такий розгляд процесу формування конкурентоспроможності дає змогу уникати численних методичних протиріч, які виникають під час її кількісної оцінки.

Для оцінки конкурентного потенціалу підприємств сьогодні є чимало різноманітних методик. На

наш погляд, більшість із них вузькоспеціалізовані й не включають у повному обсязі особливостей різних рівнів економіки, мало узгоджені між собою та мають різну методологічну базу, що ускладнює їх комплексне використання для оцінки конкурентного потенціалу підприємств. Конкурентний потенціал визначається комплексом різноманітних чинників, перелік яких може різнитися між собою.

Для оцінки конкурентоспроможності сільськогосподарських підприємств найбільших регіонів Черкаської області ми будемо використовувати рейтингову оцінку. Під час розроблення методології рейтингової оцінки основним є визначення показників, що надалі будуть показувати реальний рівень конкурентоспроможності сільськогосподарських підприємств того чи іншого району області. Під час проведення цього рейтингу використовуються тільки кількісні факторіальні показники. Числові значення факторіальних показників беруться з офіційних публікацій обласних статистичних управлінь. Під час визначення конкурентоспроможності ми будемо використовувати три показники: валову продукцію сільськогосподарських підприємств у порівняльних цінах 2010 року, рівень рентабельності (збитковості) від реалізації продукції та кількість зайнятого населення (табл. 1).

Методом стандартизації показників аналізуються явища на основі побудови низки аналітичних та розрахункових таблиць і визначень за їх допомогою:

X_i – фактичного значення i -того факторіального показника (значення факторіального показника для одного району);

X_c – середньоарифметичного значення факторіального показника для всіх досліджуваних об'єктів (районів області);

$(X_i - X_c)$ – різниці між фактичним значенням показника та середньою величиною;

$(X_i - X_c)^2$ – середньоквадратичного відхилення;

X_i / S – стандартизованого показника.

Далі обчислюється стандартизоване відхилення показника за формулою:

$$S = \sqrt{\sum 2(X_i - X_c)^2 / n},$$

де S – стандартизоване відхилення показника;

n – кількість досліджуваних об'єктів.

Для визначення стандартизованого значення i -того факторіального показника X'_i необхідно скористатися формулою:

$$X'_i = X_i / S.$$

Таблиця 1

Вихідні дані для оцінки конкурентного потенціалу сільськогосподарських підприємств районів Черкаської області за 2016 рік

Райони	Зайняте населення, тис. осіб	Рівень рентабельності(збитковості) від реалізації продукції, %	Валова продукція сільськогосподарських підприємств у порівняльних цінах 2010 року, млн грн
Золотоніський	793	11,5	1057,3
Смілянський	703	32,7	508,1
Тальнівський	1121	13,4	563
Лисянський	426	98,3	484
Жашківський	1097	54,2	666,4
Черкаський	3214	44,7	1092,1
Драбівський	1168	28,3	758,2
Канівський	1506	85,4	2899,8
Чигиринський	1286	71,5	362,2
Шполянський	1120	16,3	646,1
X_c			

Джерело: розраховано за даними Головного управління статистики у Черкаській області [7]

Таблиця 2

**Зведені бали за показниками для оцінки конкурентного потенціалу
сільськогосподарських підприємств регіонів Черкаської області за 2016 рік**

Райони	Зайняте населення, тис. осіб	Рівень рентабельності (збитковості) від реалізації продукції, %	Валова продукція сільськогосподарських підприємств в порівняльних цінах 2010 року, млн грн	Сума балів
Золотоніський	1,7	0,2	1,3	3,2
Смілянський	1,3	0,8	0,5	2,6
Тальнівський	9,1	0,3	0,6	10
Лисянський	0,5	2,7	0,5	3,7
Жашківський	7,4	1,3	0,7	9,4
Черкаський	1,6	1,0	1,9	4,5
Драбівський	1,5	0,7	4,7	6,9
Канівський	5,7	2,3	0,5	8,5
Чигиринський	3,0	1,8	0,4	5,2
Шполянський	9,0	0,4	0,8	10,2

Джерело: розраховано за даними Головного управління статистики у Черкаській області [7]

Стандартизований показник X_i / S також є банальною оцінкою i -го фактора в кожному окремому об'єкті дослідження. Додаванням його значень для кожного чинника визначається інтегральна бальна оцінка, яка і є кінцевим результатом дослідження.

Підсумування балів за всіма показниками показано у табл. 2

Шкала рейтингового оцінювання конкурентоспроможності підприємств регіонів:

- від 3 до 7 балів – зона низької конкурентоспроможності;
- від 7 до 10 балів – зона середньої конкурентоспроможності;
- від 10 балів – зона високої конкурентоспроможності.

Отже, за розмірами шкали рейтингового методу маємо такі результати, які приведені у табл. 3.

Таблиця 3

Результати рейтингового оцінювання конкурентного потенціалу сільськогосподарських підприємств регіонів Черкаської області, 2016 рік

Райони	Сума балів	Зона конкурентного потенціалу
Золотоніський	3,2	Низького
Смілянський	2,6	Низького
Тальнівський	10	Високого
Лисянський	3,7	Низького
Жашківський	9,4	Середнього
Черкаський	4,5	Низького
Драбівський	6,9	Низького
Канівський	8,5	Середнього
Чигиринський	5,2	Низького
Шполянський	10,2	Високого

Джерело: розраховано за даними Головного управління статистики у Черкаській області [7]

Слід зазначити, що проведена оцінка конкурентного потенціалу показала, що зонами з високим потенціалом є підприємства Тальнівського та Шполянського району. Зонами середнього потенціалу є Жашківський та Канівський райони. Потрібно виділити Жашківський район, він є на межі між зонами середнього та високого потенціалу. Якщо підвищити стратегічні чинники, то цей район є цілком стратегічною зоною. Зонами низького потенціалу є Золотоніський, Смілянський, Лисянський, Черкаський, Драбівський, Чигиринський райони.

Таким чином, беручи до уваги результати проведеного дослідження, регіональному та галузевому курівництву потрібно спрямувати політику на підвищення ефективності виробництва як рослинницької, так і тваринницької продукції аграрних підприємств Черкаської області.

Досягнення високого рівня конкурентоспроможності аграрних підприємств забезпечить розвиток економіки інших галузей країни, що сприятиме загальному підвищенню економічного розвитку всього агропродовольчого комплексу країни. Головне при цьому – зробити вибір організаційно-правових форм господарювання, які б давали можливість ефективно використовувати ресурсний потенціал підприємства на основі інтенсифікації, науково-технічного прогресу й інновацій, упровадження передового досвіду практичної діяльності кращих аграрних підприємств.

Висновки. Отже, виявлення і розвиток конкурентного потенціалу є основною запорукою досягнення підприємством високого рівня конкурентоспроможності.

Концепція конкурентної переваги повинна базуватися на попереджуючому, превентивному характері стратегічних дій підприємства в конкурентному середовищі. Ефективне управління конкурентним потенціалом підприємства сприятиме реалізації концепції підвищення конкурентоспроможності підприємства, яку доцільно розглядати як науково обґрунтований проект підприємства для ухвалення обґрунтованих ефективних рішень, що забезпечують адаптивну конкурентну поведінку й одержання довгострокових стійких конкурентних переваг.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Балабанова Л.В. Маркетингове управління конкурентоспроможністю підприємств: стратегічний підхід: моногр. // Донецьк: ДонДУЕТ, 2006. 294 с.
2. Викова В.Г., Шаповалів А. Фінансово-економічний потенціал підприємств загальнодержавного значення – оцінка й управління // Фінанси України 2005. № 6. С. 56–61.
3. Загірна, Т.О. Концептуальні основи формування конкурентоздатного потенціалу // Механізм регулювання економіки. 2010. № 3, т. 1 С. 176–182.
4. Косянчук Т.Ф., Лук'янова, Н.І. Майорова, В.В. Швид // Економічна діагностика. Львів: Новий світ. 2009.
5. Кунцевич В.О. Поняття фінансового потенціалу розвитку підприємства та його оцінки // Актуальні проблеми економіки. 2004. № 7(37). С. 123–130.